

लोकबिंब : संस्कृतायेची भौ-ताशी वळख



डॉ. किरण बुडकुले

सातत्यान आनी निश्टेन लोकसंस्कृतायेचो माग घेत लोकसाहित्याच्या मळार वावुरपी अथक अभ्यासक म्हूण बाय जयंती नायक, लोकवेदांत रस घेवपी सगल्या वाचप्यांचे वळखिचें आसा. रथा तुज्यो घुडयो (१९९२), कणेर खुंटी नारी (१९९२) आनी तळय उखल्ली खेळ्यांनी ह्या तिगेल्या संकलनां उपरांत, पेडणेचो दसरो (१९९३) आनी आमोणें: एक लोकजीण (१९९३) हे म्हायतीपुराय दस्तावेज म्हळ्यार लेखिकेच्या बळत वचपी अभ्यास-विवेचनाची लक्षवेधी गवाय. लोकबिंब (१९९८) हें ह्या बळत, फळत वचपी अभ्यासाचें फुडलें पावल. ह्या थारावन घाल्ल्या पावलाक अभ्यासू विवेचना करवीं येवकार दिवप हें दरेका लोकवेद संशोधकाचें कर्तव्य. कारण, हातुंतल्यान कोंकणीतल्या लोकवेदाच्या वावराक चिकित्सक संशोधनाची, चौफेर म्हायतिची आनी सिद्धांतीक फास्केची कितलिशी थीर वा भरवंशाची बसका लाभल्या ताचो आढावो घेवंक मेळटा. तेच परी, अशा आढाव्यांतल्यान ह्या मळावेल्या हेर उमेदी/नवोदीत वावुरप्यांक उपेगी निश्कर्श आनी गरजेच्यो शितकावण्यो दिवंक मेळटात.

अशे तरेचो नियाळ लोकवेदांत कमर-मान मोडून अभ्यास करपी, क्षेत्रसंशोधनांत फुडें आसपी आनी सिद्धांतीक फाटभूंय आशिल्लेच व्यक्तीन केल्लो जाल्यार जयंतीबायक अदीक न्याय दिवप जातलें आशिल्लें. म्हगेलें लोकवेदा कडलें नातें वयलेचारीचें. लोकसंस्कृतायेचे व्हांवते वांगडा आंतरक्षेत्रीय अभ्यासा फाटल्या कुतुहलाक लागून आनी लोकवेदा कडले आनी सैमीक सोयरिकेक लागून जोडिल्लें. ह्या सुधीम नात्याक पाळो दिवचेलो यत्न हांगा जातलो. 'जागा'च्या संपादक मंडळाचे सुचोवणे वयल्यान नियाळाक हात घालतना लेखिकेचेर अन्याय जावचो न्हय ही जतनाय घेवपाचोय हांवें यत्न केला. लोकबिंब हें सर्जनशील बरप न्हय, तर अभ्यासू नदरेन 'कोंकणीतल्यान लोकवेदाचें अध्ययन करूंक सोदतल्या विद्यार्थ्यांक 'लोकवेद' ही संकल्पना स्पश्ट जावची' ह्या हेतान लेखिकेन विचारपूर्वक जल्माक घाल्लें तें शास्त्रपुराय विवेचन हाची जाणविकाय हांगा दवरल्या. देखूनच व्यक्तिनिश्ट वा 'सरसकटपणान मान्य' प्रमेयांच्या आदारान पुस्तकाचेर भाश्य करपाचो मोह टाळूंक जाय आनी टिका/तुस्त हांची बुन्याद शास्त्रीय वा तर्कशुध्द भासाभाशेचेरच आदारुंक जाय हाचेंय भान दवरलां. निमाणें, अभ्यास करून बरयिल्ल्या पुस्तकाचेर अन्यायपूर्वक वा तर्कदुश्ट नदरेन बरोवप म्हळ्यार अभ्यासकाचो न्हय तर अभ्यासाचोच अपमान थारता. ते भायर, नियाळांत बुन्यादशून्य विधानां आयल्यार खुद्द लेखकाक तांचें खंडन-मंडन करपा खातीर आपणालो मोलादीक वेळ फुकट घालोवचो पडटा, ना जाल्यार विद्यार्थ्यांची दिकाभूल जावंक शकता. हें समलें हो नियाळ बरोवचे आदींच सांगप म्हाका गरजेचें दिसता. हांगा नियाळप्याच्या व्यक्तिगत रसग्रहणाक वा वैयक्तिक मतांक भोव उणो वाव दिला आनी उपलब्ध म्हायती, लेखिकेले पुस्तकांतले मुद्दे आनी तांकां आधार दिवपी मतां वा विचारप्रणाली हांकां अदीक म्हत्व दिलां. वाचकांक आवडपी गजालीं परस ताका (विद्यार्थी म्हूण) गरजेच्या आशिल्ल्या गजालींचेर चड करून आदन दवरलां. ते भायर असल्या वावराक येवपी अडचणी, ते खातीर उपलब्ध आशिल्लीं (अल्प) साधनां आनी उणें मनीसबळ हाचीय जाणविकाय दवरल्या.

लोकबिंब पुस्तकांतलें मनोगत - 'लोकबिंब पडबिंबीत जातना...' लेखिकेचें प्रयोजन स्पश्ट करता आनी तिणें बरपाची आंखणी कशी केल्या हाची स्पश्ट



फोडणिशी करता. ह्या प्रयोजन-मांडावळिचे जोडणेक लागून जयंतीबायन लोकबिंबाचे तीन वांटे थारायल्यात हें होलमता. लोकवेदाची संकल्पना, इतिहास आनी मुळावण हांचेर उजवाड घालपी सुरवेचे तीन लेख एका वांट्यांत घालूं येतात; लेखिकेन तांकां लोकवेद संकल्पनेच्या 'स्पश्टीकरण-कार्या भोंवतणीं' घुंवपी लेख म्हळ्यारत, दुसऱ्या भागांतले लेख तिणें 'लोकवेदाच्या गुण-वैशिष्ट्यांचेर बरयिल्ले आसात, जाल्यार तिसऱ्या भागांतले लेख विविध आंगां प्रकारां संबंदी म्हायती दितात'. ही मांडावळ लेखिकेन स्पश्ट केल्ल्यान एके वटेन अभ्यासकाची सोय जाता; मात लेखांचें अंतरंग पळले उपरांत हे तिगेले विभागणे कडेन वाचपी पुरायेन सहमत जातलोच अशें ना. हातूंत व्यक्तिगत मतमातांतराचो वा निखट्या दिश्टीकोणाचो फरक आसूं येता.

अभ्यासकांचे सुविधे खातीर 'लोकवेद' ही संकल्पना 'उजागर' करचे आदीं लेखिकेन चत्रायेंन जनमानसांत आशिल्ल्यो लोकवेदा विशिंच्यो धारणा तश्योच गैरसमजण्यो हांचेर फावोसो उजवाड घाला. विशेश म्हळ्यार, हें करतना तिणें स्पश्ट आनी बऱ्याच प्रमाणांत नेमकी भास वापरल्या. ही भास अदीक सोंपी आसूंक जाय आशिल्ली अशें भौ. भांगी हांणी प्रस्तावनेंत म्हळां. हें मत म्हाका तत्वतः पटलें तरी सिद्धांतीक बरपांत अशें करप सदांच शक्य नासता. एक म्हळ्यार, अशा बरपांत दुविधा, हयन्हयशेंपण, दुभाव हांकां सुवात ना; आनी दुसरें, सदांच विशिश्ट उतरावळ वापरीत रावले उपरांत खुद्द अभ्यासकाक ती कठीण दिसना. ती तागेली सभावीक भाशीक संपत जावन बसता. हें लक्षांत घेतल्यार आनी ह्या बरपा करवीं आजी-भावी विद्यार्थ्यांक लाभिल्ले आवश्यक म्हायतीक प्राधान्य दिल्यार, पुस्तकांतली भास जड म्हणपा सारकी ना.

लोकबिंबाच्या सुरवेच्या लेखांनी पारिभाशीक भासाभास आसा तिचो विशेश उल्लेख हांगा करूंक जाय. 'लोकवेद', 'लोक', 'फोकलोर' (folklore) अशा वेंचीक उतरांची व्याख्या लेखिकेन हांगा करचेलो तोखणाय

करपा सारको यत्न केला. मात 'लोकवेद' हें उतर 'फोकलोर' ह्या उतराक समानार्थी लेखून व्याख्या दिल्यात त्यो चड करून पश्चिमी विद्वानांच्यो आनी एका लोकवेद विशयक शब्दकोशांतल्यो आसात. (Standard Dictionary of Folklore, Mythology and Legends, (ed.) Maria Leach.) हाका लागून एक आडखळ उप्रासता. ह्यो व्याख्या एका काळार घडयिल्ल्यो आशिल्ल्यान फुडल्या ५० वर्सांत ह्या क्षेत्रांत जर दिश्टिकोणाचो बदल जाल्लो आसलो जाल्यार ताचो माग मेळना. तेच परी, भारतीय लोकवेद अभ्यासकांच्यो folklore संबंदी व्याख्या कितें आशिल्ल्यो काय हो प्रस्न अनुत्तरीत उरता. भारतीय संस्कृती कोश [संपा. महादेवशास्त्री जोशी], ज्ञानकोश वा तत्सम हेर लोकवेद विशयक शास्त्रीय बरप हांतुंतल्योय शास्त्रशुद्ध व्याख्या जर ह्याच संदर्भांत दिल्ल्यो जाल्यार भावी विद्यार्थ्यांक अदीक चौकस आवांठांतल्यान आपलेपुरती समजणी मेळोवंक सुविधा जातली आसली. पयल्या लेखांत हें जावंक जाय आशिल्लें.

उपरांत, लेखिकेन "लोकवेदांतल्यान संस्कृतीचें जतन" ह्या लेखांत (लेख ५) Folklore हाका पर्यायी उतर म्हूण डॉ. कृष्णदेव उपाध्याय हांणी वापरिल्ल्या लोकसंस्कृती ह्या उतराची फोडणिशी केल्या (पा. २४-२५), पूण ती सुरवेक हेर व्याख्यां बरोबर आयल्यार तुळात्मक समजणेक अदीक वाव मेळनाचो. तशेंच, सुरवेच्या व्याख्यां मदीं डॉ. सुनितीकुमार चटर्जी हांणी folkloreक वापरिल्लो 'लोकान्य' हो शब्द, 'लोकवार्ता' हो भारतीय प्रतिशब्द, कांय विद्वानांनी वापरिल्ले 'लोकविद्या', 'लोकसंस्कृती' हे शब्द हांचीय विस्कावणी येवंक जाय आशिल्ली. अशें सुचोवपाचें कारण लेखिकेचें उणें दाखोवप न्हय, तर तिणें भारतीय संस्कृती कोश, लोकसाहित्याची रूपरेखा, लोकसंचित, लोकसाहित्याचे अतःप्रवाह, लोकसाहित्याचें स्वरूप आनी हेर कितलेशींच भारतीय पुस्तकां ह्या अभ्यासांत वापरल्यांत तांचो फावो थंय उपेग करूं येतालो अशें सुचोवपाचो यत्न. खासा लेखिकाच म्हणटा, "लोकवेदाची व्याख्या कितें आसची हाचेर तर कोणाचेंच एकमत ना. हाची गवाय 'स्टॅंडर्ड डिक्शनरी ऑफ फोकलोर, मायथॉलॉजी एण्ड लिजण्डस्' हातूंत लोकवेदाच्यो ज्यो एकवीस व्याख्या मेळटात त्यो अभ्यासल्यार दिसून येता." (पा. २)

तेच परीन, भारतीय अभ्यासकां मदीं folklore हाची व्याख्या खंयच्या भारतीय प्रतिशब्दान करची हाचेमदीं एकमत ना. म्हूण, सुरवेक भारतीय संदर्भांत लोकवेदाची स्वीकृत व्याख्या घेवन मागीरच तें उतर folklore ह्या उतराक प्रतिशब्द म्हूण पुस्तकांत घाल्यार बरें जावपाचें. हांगा लेखिकेक मान्य अशी 'लोकवेद' ह्या उतराची व्याख्या (तें उतर folklore क प्रतिशब्द म्हूण वापरचे आदीं) अपेक्षित आशिल्ली. कारण लेखिका शणै गोंयबाबान तें 'मौखिक वाङ्मय' (oral literature, लोकसाहित्य ?) इतल्याच मर्यादीत अर्थान वापरिल्लें आसा अशें सांगता. मात "कोंकणी लोकवेदाचो अभ्यास करपी आयचे नवे पिळगेचे अभ्यासक मात आज संवसारीक पांवड्यावेले लोकवेद अभ्यासाचे स्त्रोत पुराय जाणून आसात, देखूनच 'लोकवेद' हें उतर ते 'लोकजिणेचो समग्र अभ्यास' अशा व्यापक अर्थान घेतात" (पा.६) अशेंय ती मान्य करता. ह्याच पेण्यार जर तिणें ह्या पुस्तकांत वापरिल्लें 'लोकवेद' हें उतर 'लोकसंस्कृती' वा 'लोकवार्ता' वा 'लोक साहित्य' ह्या वा अशा दुसऱ्या खंयच्या उतरांतल्यान उक्तावता काय ना हें सांगिल्लें बरें जावपाचें. कारण पुस्तकांत चडांत चड उपेग मौखिक लोकसाहित्याचो केला आनी लोकवेदाक संस्कृतायेचो हारसो म्हूण उल्लेखला (पा. २४).

लोकबिंब ह्या पुस्तकाची आनीक एक खाशेली जमेची वट म्हळ्यार लोकवेदाक भौ-आयामी नदरेन पळोवचेली लेखिकेची घडपड. तिणें लोकवेदांतल्यान, लोकमानस, इतिहास, समाजजीण, नैतिकता, धर्म ह्या लोकसंस्कृताये कडेन जोडिल्ल्या विविध आंगांचो बारकायेन आनी उत्सुकतायेन सोद घेतला. हातुंतल्यान, लोकवेदांतल्यान घडपी

नीत-अनितिची वळख, लोकशिक्षणाचें कार्य, धार्मिक भावनेचें संवर्धन, भूतकळाचें दर्शन, सामाजिक बांदावळिचें आलोकन आदी जनसामान्यांचे आस्थेचे विशय लेखिकेन वाचप्यां मुखार दवरल्यात. तशेंच, लोकवेद लोकांच्या जिविताचो अविभाज्य वांटो आसुनूय तो काळानुरूप कसो बदलत वता आनी वेगवेगळ्या इतिहासीक पेण्यांचेर समाजाच्यो फावोश्यो अभिव्यक्तीयुक्त गरजो कशो पुराय करता हें तिणें देखीं सयत दाखयलां. कांय खेपो ही अभिव्यक्ती कलात्मक आविश्काराचें रूप घेता; कांय खेपो काव्याचें अंगलें पांगरून सामाजिक विद्रोहाचें वा सामुहीक निशेधाचें रूप घेता; तर हेर कांय खेपो ही अभिव्यक्ती समाजमानसाचें उक्तावण करून विकृतिची भायरवणी करून समाजसंतुलन राखता; तशेंच रीतरविरो, श्रद्धा-मान्यतायो हांचें जतन करून इतिहासीक यथार्थक फुडल्या पिळ्यां मेरेन पावोवपाक आदाव करता.

लोकवेदाच्या वावरांत आपणाक आयिल्ल्या कांय अनिश्ट अणमवांचो आनी नीज घिगयेचो उल्लेखय जयंतीबायन लोकबिंबांत केला, जे वरवीं भावी संशोधकाक एके तरेचो धार आनी थाकाय मेळटा. आर्थिक-सामाजिक नदरेन बळिश्ट समाजाक फावोशा रंगांनी पितारपी लोकसाहित्याचें संकलन लेगीत कशें प्रतिकाराचें रूप थारूंक शकता हें तिणें अचळय दाखयलां. उल्लेखनीय लेख म्हळ्यार 'बामण' समाजा विशीं शिगम्या कडेन संबंदीत कवनां/गीतां ('सामुहीक निशेध' पा. ४१-४५) ह्या बऱ्याच गितां फाटल्यान लोकांक आपल्या मनांतलो 'जाळ' सामुहीक रितीन उकतो करूंक मेळटालो हें तिगेलें मत पटपा सारकें आसा. देखीक, "हातांत नम नम, कनाक लिखणी / चंद्रवाडी नागोवन खाली बामणांनी बा रावजे (पा. ४५). अशेच तरेची भावना उक्तावपी गितां हेर गांवांनी मेळटात जातूंत त्या त्या गांवचें नांव गुंथिल्लें आसा. (देखीक, xxx विकोन खायलें गा बामणांनी).

मात, सामुहीक निशेध आनी सामाजिक विकृती हांकां वेगळोवंक जाय. शिगम्या वेळार जीं विनोद-बकच्छायो करपी गितां आसात तातूंत जात विशयक नांवां आयलीं तरी तीं सगळीं निशेधाचें रूप घेवंक पावनात. कांय वेळार तीं समाजमानसांतल्या विविध विकृतिचें उक्तावण करतात. तांगेलो आसपाव लेखिकेन समाजमानसावेव्या लेखांत करूंक जाय आसलो. कित्याक काय म्हळ्यार, अशा कवनांतल्यान उकतो जावपी भाव / रसिकता / आमटशीक / विकृती / विनोद एखादे व्यक्तीच्या सुप्तमनाचो आविश्कार आसूनय तो लोकमानसाचेर फोक घालता आनी लोकमानसांतल्या अनिश्ट प्रवृत्तिंचेर बोट दवरता. देखीक, "तज्ञी आंबली खळांत / बामणा चली व्हाळांत / चोय! चोय!" (पा. ४३) हातूंत जातनिदर्शक उतर आसूनय तातुंतल्यान कल्पनाविलास, रसिकता आनी आमटशीक हांचेंच दर्शन घडटा. ह्या कवनाक निशेधाचें कवन म्हळें जाल्यार समाजाचे अनिश्ट मानसिकतेचें तें दर्शन थारता जंय 'बायल' ह्या घटकाक पुराय गुटा खातीर न्हय थंय जापसालदार धरून अनाठांय आपणाल्या राग-दुस्वसाचें बळी थारावप घडटा.

एक दोन खेरीत देखी दिल्यार हो मुद्दो स्पश्ट जातलो. एक गीत आसा, "xxx कोंकरी तळ्याबांदार उदो न्हावताली / तियेलो घागरो सुटोलो / लोकांचो हांसून खुको / माडावयल्या रेंदरान देखलो." हांगाय एके अस्तुरेचो विशिश्ट सामाजिक संदर्भ सयत उल्लेख आसा आनी तातुंतय एके तरची पळी उडोवपी विनोद आसा. ताका जातीय वंगण आसा म्हूण सामुहीक निशेध म्हणूंक मेळचो ना काय दिसता. तशीच ही एक देख पळोवं येता: "xxणी, "xxणी, "xxनी, "xxन, घट, कासाट्यान सदळ." हातुंतय तीन विशिश्ट जातीं संदर्भांत अस्तुरेचेर केल्ली हीण अभिरुचिची शेरबाजी आसा ताका निशेध वा सामुहीक रोष उक्तावप म्हणूंक जावचें ना. तशीच ही म्हण: "xx, xx, भांगर पेटी, भांगर जालें उणें, xx बायल सुणें." हांगाय बायलेचो उल्लेख अनाठांय जातवाचक संदर्भ दिवन अनादरान केला. "रोट्या कणकी आनी xxx पोद्दी मस्तिता तितुली रुचीक लागता" हिचूय एक अशीच अनिश्ट, अनावश्यक म्हण. हातुंतल्यान आंतरजातीय दुस्वास दिसता पूण

चड दिसता ती अस्तुरेक ढिणसावपाची हिडीस प्रवृत्ती. तिचो निशेध जावंक जाय, तिका सामुहीक निशेध अशें गणून लोकवेद निरूपणांत स्विकृती मेळूंक फावना. ही सामाजिक विकृती जिचो शिगम्या सारक्या 'मान्य' लोकअभिव्यक्तींतल्यान निचरो जाता, ही बरी गजाल. पूण हो निशेध न्हय. निशेधपर गीत उपरोध / राग / व्यंग अशें म्हाका दिसता. देखीक, "पोंदल्यान टवकर वयल्यान कात / भटा-बामणाची उत्तम जात" (हांगा 'उत्तम' ह्या उतराचेर उपरोधाचो भार आसा आनी ताचो मारो सगळ्या गटाक जावचो असो हावेस ह्या शिगम्या गितांत लिपला. अशीच एक म्हण आसा: "सोनार शिंपी कुलकर्णी आप्या हांची संगत नको रे बाप्पा."

लोककलांच्या संदर्भांत लोकबिंब उपेगी विवेचन करता पूण तें आनीक कांय देखीक सयत जावंक जाय आशिल्लें. खरें म्हळ्यार कांय अंशीं अशें विवेचन लोकनाट्य आनी लोकनृत्य हांचे संबंदान आशिल्ल्या लेखांनी आयलां. तशेंच, 'समाजीक संस्था', 'लमन आनी संबंदीत चाली रिती' हे लेख एका सांगातान आयल्यार बरें जावपाचें. 'धर्मचो प्रचार' ह्या माथाळ्यांत प्रसार वा संवर्धन हीं उतरां बरीं दिसपाचीं काय? 'लोकसंस्कृती' विशिंचो लेख आनी विविध संस्कारांचेर आधारीत लेख वांगडा आयल्यार पुनरावृत्ती टाळूंक जाताली. हे नदरेन 'इतिहासाचें सोपण' आनी 'पुरातत्व संशोधनाचो वाटाडो' हे लेख सांगाता आयिल्ल्यान वाचप्याक सुविधा जाता. 'लोकमानस' विशयक लेख आनी 'सुप्त मनाची निर्मिती' सांगातान आयल्यार लेखिकेक बरें पडटलें आसलें, अशें लेख वाचतना दिसलें. पूण आपणाले लेख कशे मांडचे हें लेखिकेक स्वतंत्र मत आसता, देखून ताचो आदर करचो पडटलो.

कांय लेखांनी जयंतीबायन जथापथ आपणाले निश्कर्श दिवन लेखाक पूर्णात्व हाडलां. मात कांय कडेन लेख हुमकळत उरला. (देखीक, 'सुप्त मनाची निर्मिती', 'लोकनाट्याचें स्वरूप'.) घडये हे लेख आदीं लेखांमाळ ह्या रुपान गुंथिल्ल्यान अशें जालां जायत. पूण निमाणे कडेन तरी एक पान-दोन पानां न्हय जाल्यार अर्द पानभर तरी, पुराय पुस्तकाच्या एकवटींत आंगाचेर नदर मारून सगल्या लेखांक गांठावपी एक परिच्छेद जाय आशिल्लो. ह्या पुस्तकाची फुडली आवृत्ती येतली अशी म्हाका आस्त आसा. न्हय, तशी म्हजी मनोमन इत्सा आसा. तेन्ना ह्या बारीक गजाली कडेन जयंतीबायन लक्ष दिवचें. तिणें बारीकसाणेन वेंचून काडिल्ले रंगीत फोटे ह्या पुस्तकाचें खासा आकर्शण थारतात. ते तिका उपलब्ध करून दिल्ले खातीर तिगेल्या सहकाऱ्यांक परबीं फावतात. ह्या पुस्तकांतले बरे साधिल्ले कांय लेख आसात तातूंत 'गूढशक्तीचें अस्तित्व' आनी 'चाली-रिती', 'संस्कार' हांचे वयलें म्हायतीपुराय बरप आस्पावता. पयल्या लेखांत लेखिकेले विस्कावणेची झलक दिसता, जाल्यार हेर दोन (आनिकूय कांय) लेखांनी तिगेल्या क्षेत्रसंशोधनाचें येस आनी ते खातीर काडिल्ल्या कश्टांची गवाय मेळटा.

वाचतना अशें तरेचें पुस्तक बरोवंक सोपें अशें दिसता. पूण जे व्यक्ती कडेन अदीक म्हायती आसता तिका हे म्हायतिची मांडणी मेजक्या आवाठांत करप सोपें काम न्हय. ही कसरत करपांत जयंतीबाय सफळ जाल्या देखून तिचें कौतुक करूंक जाय. जर थोडी सिद्धांतीक भर घाली आनी पारिभाशीक विस्कटावणी सुक्षीम नदरेन केली जाल्यार हो फुडाराक एक जबर म्हत्वाचो संदर्भ ग्रंथ थारतलो. आजय तो नव्या लोकवेदकाराक उत्तेजन आनी मार्गदर्शन करता हातूंत दुबाव ना. पूण कांय कडेन तपशील दिवपांत उणाव उरला. देखीक, पा. २चेर दिल्ली 'लोकवेदाची प्रमाण व्याख्या' खंयच्यान धेतल्या हाचो उल्लेख ना. तशेंच, ऑरिलियो एस्पिनोझाचे व्याख्येचो अणकार करतना 'पूर्वपरंपरा साकून' अशें वापरिल्लें जें उतर आसा तें बरोबर न्हय. ताच्या जाग्यार 'मौखीक परंपरेन जें पूर्वापरिगम्यान...' अशी दुरुस्ती जावंक जाय काय दिसता. तज्ञांचें मत घेवन ती व्याख्या बदलची अशी सुचोवणी! डॉ. ना.गो. कालेलकर हांच्या भाषा आणि संस्कृती ह्या पुस्तकाचो नेमको संदर्भ आनी अलन ज्युदे हांच्या द स्टडी ऑफ फोकलोर ह्या पुस्तकाचें प्रकाशन

वर्स संदर्भ पुस्तकां ह्या माथाळ्या खाला दिल्ले वळेरेंत येवंक जाय.

आर्य आनी आर्येतर असो उल्लेख ह्या पुस्तकांत केला तो योग्य! हरशीं लेखिका आर्य-अनार्य असो उल्लेख करता तो तंत्रीक नदरेन बरोबर आसूनय आर्येतरांचेर अन्याय करपी आसा कारण 'आर्य' हाका देशी संदर्भांत 'वंश' हाचे भायरय आनीक अर्थ आसात. वैदीक, अवैदीक हीं उतरां पर्थून तिजुंक जाय. सिंधू संस्कृतायेचो काळ खंयचो हाचेर नव्यान संशोधन (अदीक विज्ञानीक आनी अद्यावत तंत्रांनी) जालां आनी जायत आसा. तें लक्षांत घेवन फुडले आवृत्तींत योग्य बदल करचे पडटले. पा. ६७चेर 'मोहेंजो दडो' ह्या 'सिंधू संस्कृतींतल्यान' असो उल्लेख आसा तो 'सिंधू' संस्कृती असो आसचो. बाकी लोकबिंब सोबीत उदलां. भौ. श्रीधर कामत बांबोळकाराल्या कल्पक मुखचित्रान आनी फावोशा मातकट रंगान लोकसंस्कृतायेच्या नीज रुपाची याद जिवी केल्या. वाचनीय मजकूर, दोळ्यांक थाकाय दिवपी मुद्रण आनी नितळ छपाय हांकां लागून पुस्तक हाताळीन दिसता. हें संग्राह्य पुस्तक उजवाडायिल्ले खातीर लेखिकेचें आनी गोवा कोंकणी अकादेमीचें अभिनंदन!

लोकबिंब

जयंती नायक

गोवा कोंकणी अकादेमी, १९९८

पानां १८२

मोल : रु. १५०/-